

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PIEKTĀ NODAĻA

LĒMUMS

Iesniegums Nr.30237/18
Aleksandrs GAPONENKO
pret Latviju

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (Piektā nodaļa), 2023.gada 23.maijā sanākusi kā Palāta šādā sastāvā:

Lado Chanturia, priekšsēdētājs
Carlo Ranzoni,
Mārtiņš Mits,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Mattias Guyomar,
Kateřina Šimáčková,
Mykola Gnatovskyy, tiesneši

un *Victor Soloveytchik*, nodaļas sekretārs,

Ņemot vērā iepriekš minēto iesniegumu, kas iesniegts 2018.gada 22.jūnijā,

Ņemot vērā Valdības-atbildētājas iesniegtos apsvērumus un iesniedzēja atbildes apsvērumus,

Apspriedusies nolemj šādi:

FAKTI

1. Iesniedzējs Aleksandrs Gaponenko ir Latvijas nepilsonis, kurš ir dzimis 1954.gadā un dzīvo Rīgā. Viņu Tiesā pārstāvēja I. Jansone, šajā pašā pilsētā praktizējoša juriste.

2. Latvijas valdību ("Valdība") pārstāvēja tās pārstāve K. Līce.

3. Lietas faktiskos apstākļus, kā tos sniedza Valdība un pēc būtības neapstrīdēja iesniedzējs, var apkopot šādi.

4. Iesniedzējs ir politisks aktīvis, kas pārstāv Latvijā dzīvojošās krievu valodā runājošās kopienas tiesības.

A. Iesniedzēja vietnē *Facebook* publicētie ieraksti

5. Laikā no aptuveni 2017.gada 26.augusta līdz 2018.gada 17.aprīlim iesniedzējs savā *Facebook* lapā publicēja virkni ierakstu, kas saistīti ar Krievijas Federācijas un Latvijas, Krievijas Federācijas un rietumvalstu un Latvijas un tajā dzīvojošās krievu valodā runājošās kopienas attiecībām. Šie ieraksti, ciktāl tos izceļ nacionālās iestādes, ir šādi (ar datumiem, kuros tie publicēti):

2017.gada 26.augusts

“Informācijas kara ar krieviem un Krieviju centrs ir nobažījies par manu rakstu, ka etniskā diskriminācija Latvijā varētu pāraugt bruņotā etniskā konfliktā. Viņi nenoliedz šādu iespējamību, bet pieņem, ka situācija tiks kontrolēta. Citiem vārdiem, viņi atzīst, ka NATO klātbūtne Latvija nav paredzēta, lai pretotos Krievijas armijai, bet gan lai apspiestu iespējamu krievu kopienas sacelšanos Latvijā.”

2017.gada 14.septembris

“Kādēļ Baltijas elites baidās no Krievijas armijas mācībām? Jo viņu īstenotā krievu kopienas vajāšana dod pamatu Krievijai iejaukties. Albāņu vajāšanas Kosovā dēļ to nodalīja no Serbijas. Vai šobrīd ir palicis kāds, kurš pieprasītu, lai Kosovu atgriež Serbijai? Lai vairotu drošības sajūtu, tā vietā lai veidotu dzīvus mežos, viņiem drīzāk būtu jāatgriež krievu kopienai to nozagta pilsonība, jāpārtrauc valsts valodas pārbaudījumu terors un jāatļauj bērniem mācīties savā valodā”.

2017.gada 4.oktobris

“Es redzu, ka situācija virzās uz karu, ko rietumi ir provocējuši pret Krieviju un krievu diasporu. Tas sāksies ar valodu un bērnu tiesībām mācīties savā valodā. Tas beigsies ar tankiem, artilēriju un militārajiem helikopteriem. Šajos apstākļos – amerikāņu.”

2017.gada 10.oktobris

“Katalāņi ir pasludinājuši neatkarību, jo spāņi bija kavējuši viņu valodas lietošanu un kultūras attīstību. Tomēr spāņi izvairījās no jebkādam pārmērībām. Viņi neuzspieda spāņu valodu kā mācību valodu skolās. Šādi ir demokrātijas labumi, kas krieviem Latvijā ir pilnībā liegti. Kas mums ir? Nacionālsociālistisks režīms ar naida ideoloģiju. Valsts, kas ir gatava būvēt koncentrācijas nometnes neapmierinātām etniskajām minoritātēm. Un tai pat laikā notiekošs Latvijas etniskais genocīds, kas maskēts ar rusofobiskiem saukļiem. Kāds kanibālisms!”

2017.gada 17.novembris

“Nacionālsociālisti plāno draudēt etniskajām minoritātēm un slēpjas aiz amerikāņu tankiem un helikopteriem”.

Kādā brīdī pēc 2017.gada 18.novembra (proklamēšanas diena)

“Gājieni pulcēja aptuveni 20 000 dalībnieku. Gājiena kolonnu vadīja jauni vīrieši ar izcilu militāro stāju – acīmredzami vienkāršā apģērbā tērpti Latvijas bruņoto spēku karavīri un virsnieki un Drošības policijas slepenie aģenti. [...] Latvijā tiek īstenots projekts, lai etniskos krievus pārveidotu par ne-krieviski runājošiem un pret Krieviju noskaņotiem indivīdiem. Līdzīgu projektu jau īstenoja Ukrainā, kur Ukrainas bruņotajos spēkos ir daudz etnisko krievu, kuri slepkavo krievus Donbasā. Latvijā krievu kopienas līderu vidū tiek iefiltrēti Drošības policijas aģenti. Daži no viņiem tiek šantāžēti narkotiku atkarības dēļ, citi – ar kontrabandu saistītu apsūdzību dēļ –, vēl citi – saistībā ar apsūdzībām pedofilijā. Viņus aicina noraidīt Krieviju un pieņemt Eiropu Latvijas veidā. Atteikties no savas iedzimtās tiesības apmaiņā pret lēcu bļodu”.

2017.gada 17.decembris

“Latvijas valdošā elite uzskata krievus par otrās šķiras rasi. Bet tagad latviešiem būs jāmaksā asiņains nodoklis. Ikgadējais depopulācijas rādītājs pieaugs no 1% līdz 2%, un latvieši kā nācija pārstās eksistēt 2040.gadā, nevis 2060.gadā, kā sākotnēji gaidīts.”

2017.gada 22.decembris

“Katalāņi ir paziņojuši par savu atdalīšanos no Spānijas. Madrides īstenotās represijas ir sasniegušas iecerētajam pretēju efektu. Latvijas masu mediji neatspoguļo Katalonijā notiekošo, jo katalāņu piemērs sniedz krieviem pamatu pieprasīt autonomiju. Sākotnēji nacionālo un kultūras autonomiju, bet atteikuma gadījumā pat politisku autonomiju.”

2018.gada 29.janvāris

“Katra rītu, kad atveru Latvijas ziņu portālus, redzu augsta ranga NATO ģenerāļu prognozes par gaidāmo Krievijas uzbrukumu Latvijai. Tas notiks pēc tam, kad “dusmīgie” vietējie krievi sarīkos bruņotu sacelšanos Latgales [reģionā], pasludinās tā neatkarību un pieprasīs palīdzību no Maskavas. Krievija balstīs savu rīcību uz Krimas scenāriju un sniegs palīdzību krievu separātistu grupējumiem. NATO atbildēs un nosūtīs [...] vienības. Pēc tam sāksies Trešais pasaules karš, kuru Krievija apkaunojoši zaudēs. “Ļaunuma impērija” tiks iznīcināta uz visiem laikiem. BBC nesen uzņēma dokumentālo filmu par šo pašu scenāriju – tā saucas “Trešais pasaules karš: kara istabā”. Par šo dokumentālo filmu un NATO prognozēm varētu pasmieties, taču ir fakti, kas apliecina, ka šādi notikumi un scenāriji ir visai iespējami. Apdomājiet paši. NATO brigāžu bruņutehnika jau ir ieradusies. Regulāri notiek militārās mācības, kurās piedalās NATO kodolbumbvedēji. Latgalē top jaunas militārās bāzes. Drošības policijas ziņojumos ir pilni “ļauno” krievu saraksti. Zemessardze priekšpilsētās, kurās dzīvo lielākais krievu kopienas īpatsvars, organizē pretterorisma mācības “meklēt un iznīcināt”. Neviens nav noliedzis apgalvojumus, ka Latvijā tiek celtas koncentrācijas nometnes nepilsoņiem, proti, krieviem. Izņemot vienu lietu: gan BBC dokumentālā filma, gan NATO ģenerāļi izvairās no jautājuma, kas varētu mudināt krievus organizēt pretestību Latvijas valdības spēcīgajam etniskajam spiedienam. Nesen šī neskaidrā viņu gatavotā scenārija daļa tika noskaidrota. Ministru kabinets pieņēma koncepciju par skolu reformu. Atbilstoši šai koncepcijai izglītība krievu valodā tiks izslēgta. Jebkura protesta gadījumā var tikt sarīkotas provokācijas, un krievu aktīvisti tiks vainoti bruņotas sacelšanās organizēšanā. Ir bijušas pirmās pazīmes par valsts drošības iestāžu darbību. Sabiedrībā pazīstamas žurnālistes [J.A.] mājokļa kratīšanas laikā Drošības policija atrada divas somas ar munīciju. [...] Notikumu epicentrs, protams, nebūs Latgalē, bet gan Rīgā. Citādi televīzijas reportieriem būtu jādodas pārāk tālu. 2018.gada 16.martā plkst.14.00 Saeima pieņems likumu, atceļot jebkādu izglītību krievu valodā. Tajā pašā dienā krievu aktīvis, kuru iefiltrējušas vietējās valsts drošības iestādes, aicinās pulcēties pie Brīvības pieminekļa. Plkst.19.00 snaiperi atklās uguni uz tiem, kuri tur būs pulcējušies. Tiks nogalināti daži garāmgājēji, tostarp latvieši. To atspoguļos ziņās visā pasaulē. Snaiperus, kā ierasts, neatradīs. Nākamajā dienā, 2018.gada 17.martā, 15 Drošības policijas brigādes Rīgā sāks aizturēt krievu aktīvistus. Turpmāko kratīšanu laikā tiks atrasti šaujamieroči un patronas. [...] Zemessardzes bruņotas reidu vienības uzsāks patrulēt apkaimēs, kur dzīvo lielāks īpatsvars krievu valodā runājošo, lai aizturētu krievu skolotājus, ārstus un citus intelektuāļus. Viņi aizturēs desmitiem tūkstošu cilvēku, bet nevarēs tos ievietot koncentrācijas nometnēs, jo finansējumu šīm slēptajām nometnēm jau būs nozagušas augstas Finanšu ministrijas amatpersonas. Tāpēc tā vietā aizturētos ievietos Olimpiskajā sporta centrā. [...] Pusdienlaikā ar gaisa transportu sāks ierasties NATO papildspēki. Tas sakrīt ar Krievijas Federācijas prezidenta vēlēšanām 2018.gada 18.martā. Lai reaģētu uz notikumiem Latvijā, Krievijas Federācijas prezidents būs spiests nākt klajā ar publisku paziņojumu, nosodot etniskās tīrīšanas. Tomēr viņam būs liegta iespēja rīkoties līdz balsu skaitīšanas beigām, tas ir, 2018.gada 20.marta vakaram. Līdz tās dienas beigām Rīgā dislocēs pirmo NATO mobilo brigādi; NATO desanta uzbrukuma kuģis nogādās uz Liepāju otro NATO mobilo brigādi, savukārt NATO stratēģiskos bumbvedējus, kas atrodas Lielvārdes aviobāzē, aprīkos ar kodolbumbām. 2018.gada 21.martā sāks parādīties ziņas par masveida civiliedzīvotāju upuriem Latgalē. [Krievijas prezidents] V.Putins būs spiests

LĒMUMS LIETĀ “GAPOŅENKO pret LATVIJU”

turēt vēlēšanu dienā dotos solījumus, un 2018.gada 22.martā Krievijas bruņotie spēki iebruks. Tas sniegs NATO vadībai pamatu veikt preventīvus kodoltriecienus Vidzemē, Latgalē un Lietuvas austrumu daļā, lai novērstu Krievijas bruņoto spēku pārvietošanos uz Kaļiņingradu. Krievija atbildēs ar kodoltriecienu Lielvārdes aviobāzei un Jūras spēku bāzei Liepājā. Augstas precizitātes ieroči iznīcinās visā Latvijas teritorijā izvietotās raķetes “American Patriot”, bet NATO desanta uzbrukuma kuģus pie Kaļiņingradas pārtvers Krievijas Jūras spēku Baltijas flote. Nobijušies eiropieši izdarīs spiedienu uz Vašingtonu, un kodoluzbrukumu apmaiņa Baltijas reģionā tiks izbeigta. Karadarbība tiks pārcelta uz Klusā okeāna pusi, kur Amerikas Savienoto Valstu intereses apdraud Ķīna. Atbilstoši Krievijas un ASV līgumam Baltijas reģionā tiks izveidota demilitarizēta zona, un atbildīgie par kodoltriecieniem netiks atrasti. Latvijā dzīvojošie krievi pametīs ar kodolatkritumiem piesārņotās teritorijas un atgriezīsies Krievijā. Rīgas priekšpilsēta kļūs tukša. Tā taps “Latvija latviešiem ar izglītību tikai valsts valodā”.”

2018.gada 1.februāris

“Rīga pamazām, bet neizbēgami kļūst par otro Staļingradu. Uz otrās frontes izveidi kā Otrajā pasaules karā cerību nav. Aiz mums ir sievietes un bērni, kas saskaras ar briesmīgu garīgo nāvi un asimilāciju jaunajā kārtībā. Mūsu garīgās vērtības ir jāaizstāv līdz galam. Pilnīgi līdz pašām beigām”.

2018.gada 5.marts

“Es plānoju piedalīties protesta gājienā un aicinu visus pievienoties man. Ir pienācis laiks izlēmīgākām darbībām. Vai ir kāds, kurš vēlas piedalīties civilās pretošanās akcijās. Ja ir vismaz daži duči brīvprātīgo, varu sagatavot rīcības plāna projektu.”

B. Iesniedzēja aizturēšana, piemērotais apcietinājums un pret viņu ierosinātais kriminālprocess

6. 2018.gada 4.aprīlī Drošības policija, kas kopš 2019.gada 1.janvāra pārdēvēta par Valsts drošības dienestu, ierosināja kriminālprocesu par noziedzīgu nodarījumu “darbību, kas vērsta pret valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu vai valsts iekārtu Latvijas Republikas Satversmē neparedzētā veidā (Krimināllikuma 80.panta pirmā daļa) un “nacionālā, etniskā vai reliģiskā naida vai nesaticības izraisīšana, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu” (Krimināllikuma 78.panta otrā daļa). Šīs lietas ietvaros iesniedzēju 2018.gada 20.aprīlī aizturēja.

7. 2018.gada 21.aprīlī Drošības policija atzina iesniedzēju par aizdomās turēto šajā lietā. Atbilstoši šim lēmumam laika periodā no aptuveni 2017.gada 26.augusta līdz 2018.gada 17.aprīlim iesniedzējs savā *Facebook* lapā bija publicējis virkni ierakstu, atbalstot Krievijas Federācijas politikas Latvijā un pret to, izplatot nepatiesus apgalvojumus par nacisma atdzimšanu Latvijā, kurinot etniskos krievus Latvijā īstenot pretošanās kustības ar mērķi iegūt politisko autonomiju un paziņojot par neizbēgamu Latvijā dzīvojošās krievu valodā runājošās kopienas genocīdu un neizbēgamu pilna mēroga kodolkaru starp Krieviju un NATO (ieskaitot ASV un Latviju).

8. Tajā pašā dienā izmeklēšanas tiesnesis atļāva iesniedzējam piemērot apcietinājumu. 2018.gada 24.aprīlī iesniedzējs pārsūdzēja apcietinājuma piemērošanas lēmumu Rīgas apgabaltiesā. 2018.gada 27.aprīlī apgabaltiesa noturēja tiesas sēdi, kurā piedalījās gan Drošības policijas, gan iesniedzēja pārstāvis. Sēdes laikā Valsts drošības dienests iesniedza pierādījumus, kas saturēja publikācijas, materiālus, kas izņemti iesniedzēja mājokļa kratīšanas laikā, un digitālās ekspertīzes pierādījumus, kas pamatoja saikni starp šīm

publikācijām un iesniedzēja izmantotajiem profiliem un identitātēm dažādās sociālo mediju platformās, tostarp *Facebook*. Apgabaltiesa noraidīja sūdzību, pamatojot lēmumu šādi:

“... Pēc iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem un neizdarot secinājumu par skartās personas vainu, [Apgabaltiesas] tiesnesis atzīst, ka kriminālprocesa gaitā iegūtās ziņas par faktiem rada pamatotas aizdomas, ka A.Gapoņenko varētu būt izdarījis Krimināllikuma 80.panta pirmajā daļā un 78.panta otrajā daļā paredzētos noziedzīgos nodarījumus, kas atbilstoši Krimināllikuma 7.panta ceturtajai daļai uzskatāmi par smagiem noziegumiem, par kuriem šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana un kurus apstiprina lietas materiāli, kurus izskatīja [tiesnesis]. To apstiprina tādi pierādījumi, kā kratīšanas protokoli, A.Gapoņenko publikāciju dokumentārās kopijas un sociālo mediju ieraksti, [kā arī] A.Gapoņenko izteikumi.

...

Izmeklēšanas tiesnesis ir izvērtējis A.Gapoņenko personību un secinājis, ka tiesā šobrīd izskatīšanā jau ir viena krimināllietā pret A.Gapoņenko, kas saistīta ar apsūdzībām par Krimināllikuma 78.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. [...] arī [vēl vienā] krimināllietā A.Gapoņenko atzīts par personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, un izmeklēšana turpinās vēl saistībā ar vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, tostarp tādiem, kas paredzēti Krimināllikuma 78.panta otrajā daļā un 80.panta pirmajā daļā; šie noziedzīgie nodarījumi ir līdzīgi [un] vērsti pret valsti. Tādēļ izmeklēšanas tiesnesis ir pareizi secinājis, ka cita drošības līdzekļa piemērošana nespētu nodrošināt, ka, atrodoties brīvībā, aizdomās turētais A. Gapoņenko neizdarītu jaunus līdzīga rakstura noziedzīgus nodarījumus.

[Apgabaltiesas] tiesnesis atzīst, ka šajā lietā apcietinājuma pamats atbilstoši Kriminālprocesa likuma 272.pantam ir noteikts pareizi. Jauna noziedzīga nodarījuma izdarīšanas risks ir pietiekami augsts; A.Gapoņenko rīcības nav gadījuma rakstura, jo, lai arī ir ierosināti vairāki kriminālprocesi par līdzīgām darbībām (no kuriem vienu izskata jau pirmās instances tiesā), A.Gapoņenko turpina izplatīt līdzīgas publikācijas.

[Apgabaltiesas] tiesnesis uzskata, ka apcietinājuma piemērošana aizdomās turētajam ir samērīga ar noziegumiem un to pieprasa sabiedrības drošības apsvērumi; tādēļ A.Gapoņenko pamattiesības netiks nepamatoti ierobežotas.

...

Izvērtējot kriminālprocesā nodibinātos faktus, [secināms, ka] iespējami prettiesiskā aizdomās turētā darbība ir drīzāk iespējama nekā neiespējama; tāpēc ātra un efektīva izmeklēšana, kā arī sabiedrības intereses šajā lietā atsver indivīda tiesības, un tas ir pietiekams pamats novērst jebkādu risku.

...”

9. 2018.gada 19.jūnijā tika papildināts saraksts ar noziedzīgiem nodarījumiem, par kuru izdarīšanu iesniedzēju turēja aizdomās, ar “palīdzība ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā” (Krimināllikuma 81.¹pants). Drošības policija uzskatīja, ka iesniedzējs uzturējis regulāru saziņu ar kādreizējo Krievijas Federācijas vēstniecības Latvijā trešo sekretāru, par kuru bija aizdomas, ka viņš ir Krievijas Federācijas Ārējās izlūkošanas dienesta augsta ranga amatpersona, saņemot no viņa informāciju un instrukcijas ar mērķi apdraudēt Latvijas nacionālās intereses.

10. 2018.gada 21.jūnijā izmeklēšanas tiesnesis pagarināja iesniedzējam piemēroto apcietinājumu.

11. 2018.gada 16.augustā iesniedzējam cēla apsūdzību par to noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, par kuriem viņu iepriekš turēja aizdomās.

12. 2018.gada 23.augustā, īstenojot iesniedzējam piemērotā apcietinājuma periodisko kontroli, izmeklēšanas tiesnesis nolēma, ka

apcietinājums vairs nebija pamatots, un pieprasīja viņa nekavējošu atbrīvošanu, cita starpā, atsaucoties uz piemērojamo Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru. Tiesneša lēmuma attiecināmās daļas izteiktas šādi:

“No krimināllietas materiāliem secināms, ka A.Gapoņenko ir apsūdzēts par Krimināllikuma 78.panta otrajā daļā, 80.panta pirmajā daļā un 81.¹pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu, kas atbilstoši Krimināllikuma 7.panta ceturtajai daļai uzskatāmi par smagiem noziegumiem, par kuriem piemērojams brīvības atņemšanas sods. Tiesnesis ņem vērā, ka ziņas par faktiem, kas iegūtas kriminālprocesa ietvaros (liecības, A.Gapoņeko publikāciju kopijas, ieraksti sociālo mediju platformās, kratīšanas protokoli), rada pamatotas aizdomas, ka A.Gapoņenko varētu būt izdarījis viņam inkriminētos noziedzīgos nodarījumus.

Izskatot lūgumu piemērot apcietinājumu un vērtējot nepieciešamību turpmākam apcietinājumam, izmeklēšanas tiesneša pienākums nav vērtēt pierādījumus un to, vai tie ir pietiekami, lai nodibinātu personas vainu. [...] Izskatot lūgumu piemērot apcietinājumu, izmeklēšanas tiesnesis vērtē tikai un vienīgi pamatu apcietinājuma piemērošanai, pamatu, kam jābūt nodibinātam ar lietas materiāliem.

...

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atkārtoti vērsusi uzmanību [uz principu, atbilstoši kuram] jo ilgāka apcietinājuma piemērošana, jo nozīmīgākiem jābūt iemesliem, kas atļauj un attaisno visierobežojošākā līdzekļa piemērošanu.

Tiesnesis uzskata, ka izmeklēšanas iestāde nav norādījusi pietiekamus datus, kas pamatotu, ka pēc tam, kad iesniedzējs četrus mēnešus pavadījis apcietinājumā, kuru laikā viņam bija iespēja izvērtēt savas rīcības un to sekas, A. Gapoņenko tik un tā turpinātu jaunu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, tādējādi riskējot ar vēl nopietnākām sekām, kas viņam varētu iestāties. Turklāt izmeklēšanas iestāde nav iesniegusi pietiekamus pierādījumus, ka cits drošības līdzeklis, kas nav saistīts ar brīvības atņemšanu, nespētu nodrošināt kriminālprocesa mērķu sasniegšanu. Procesuālais piespiedu līdzeklis nevar tikt pamatots ar mērķi priekšlaicīgi sodīt. Noziedzīgā nodarījuma daba un smagums nevar, pats par sevi, tikt uzskatīts par pamatu apcietinājuma piemērošanai.

Tiesneša ieskatā, tas vien, ka [skartā] persona ir apsūdzētais citā krimināllietā un attiecībā uz šo personu ir ierosināti vēl citi kriminālprocesi, nevar pamatot turpinātu pieņemumu, ka šī persona, ja to atbrīvos, izdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus, vai par pamatu visierobežojošākā līdzekļa piemērošanai.”

13. 2019.gada janvārī krimināllietu nosūtīja Rīgas pilsētas Vidzemes rajona tiesai. Lietas dalībnieki nav snieguši informāciju par lietas turpmāko gaitu.

C. Citi pret iesniedzēju vērstie kriminālprocesi

14. Pret iesniedzēju un vēl citām personām par līdzīgiem nodarījumiem bija vērsti vēl divi kriminālprocesi. Pirmo procesu ierosināja 2015.gada 28.aprīlī, un tas bija saistīts ar iesniedzēja publikācijām sociālajos tīklos no 2015.gada 27.marta līdz 31.martam. Šo procesu pabeidza ar galīgo spriedumu 2022.gada 7.aprīlī, atzīstot viņu par vainīgu naida kurināšanā, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu, un piemērojot viņam 10 mēnešu nosacītu brīvības atņemšanas sodu ar divu gadu probācijas uzraudzību. Otru procesu ierosināja 2018.gada 18.aprīlī; to izbeidza 2020.gada 2.aprīlī, konstatējot, ka nav noziedzīga nodarījuma sastāva.

PIEMĒROJAMIE TIESĪBU AKTI UN PRAKSE

A. Piemērojamās Krimināllikuma normas

15. Piemērojamās Krimināllikuma normas ir izteiktas šādi:

78.pants. Nacionālā, etniskā un rasu naida izraisīšana

“(1) Par darbību, kas vērsta uz nacionālā, etniskā, rasu vai reliģiskā naida vai nesaticības izraisīšanu –

Soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

(2) Par tādu pašu darbību, ja to izdarījusi personu grupa vai valsts amatpersona, vai uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas atbildīgs darbinieks vai ja tā izdarīta, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu, -

...”

80.pants. Pret Latvijas Republiku vērsta darbība

“(1) Par darbību, kas vērsta pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu vai valsts iekārtu Latvijas Republikas Satversmē neparedzētā veidā, –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.

...”

81.¹ pants. Palīdzība ārvalstij pret Latvijas Republikas vērstā darbībā

“Par darbību nolūkā palīdzēt ārvalstij vai ārvalsts organizācijai vērsties pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu, valsts iekārtu vai valsts drošību –

soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem.”

B. Piemērojamās Kriminālprocesa likuma normas

16. Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 244.pantam procesa virzītājs izvēlas tādu drošības līdzekli, kas pēc iespējas mazāk aizskar personas pamattiesības un ir samērīgs. Izvēloties drošības līdzekli, procesa virzītājs ņem vērā noziedzīga nodarījuma raksturu un kaitīgumu, aizdomās turētā vai apsūdzētā personību, viņa ģimenes stāvokli, veselību un citus apstākļus.

17. 272.panta pirmā daļa noteic, ka personai var piemērot apcietinājumu tikai tad, ja kriminālprocesā iegūtās konkrētās ziņas par faktiem rada pamatotas aizdomas, ka persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, par kuru likums paredz brīvības atņemšanas sodu, un cita drošības līdzekļa piemērošana nevar nodrošināt, ka persona neizdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu, netraucēs vai neizvairīsies no pirmstiesas kriminālprocesa, tiesas vai sprieduma izpildīšanas.

18. Atbilstoši 274.panta pirmajai daļai izmeklēšanas tiesnesis lemj par apcietinājuma piemērošanu, cita starpā, uz klausot attiecīgās personas viedokli, izskatot lietas materiālus un izvērtējot apcietināšanas iemeslus un pamatu. Atbilstoši 274.panta piektajai daļai lēmums par apcietinājuma

piemērošanu jāpamato ar konkrētiem, uz lietas materiāliem balstītiem apsvērumiem.

SŪDZĪBAS

19. Iesniedzējs atbilstoši Konvencijas 5.panta 1. un 3.punktam sūdzējās, ka, piemērojot un pagarinot apcietinājumu, nacionālās tiesas nevērtēja aizdomu, ka viņš izdarījis noziedzīgos nodarījumus, par kuriem viņu turēja aizdomās, pamatotību un nesniedza pietiekamus un pamatotus iemeslus apcietinājuma piemērošanai.

20. Atsaucoties uz Konvencijas 10.pantu, iesniedzējs sūdzējās arī par to, ka viņam piemērotais apcietinājums ir radījis nepamatotu iejaukšanos viņa izteiksmes brīvībā un, jo īpaši, viņa tiesībās izplatīt informāciju un idejas.

JURIDISKAIS ASPEKTS

A. Iespējama tiesību iesniegt sūdzību ļaunprātīga izmantošana

21. Valdība izvirzīja iebildumu par sūdzības ļaunprātīgu iesniegšanu Konvencijas 35.panta 3.punkta (a) apakšpunkta izpratnē. Šī norma, ciktāl attiecināma, ir izteikta šādi:

“Tiesa atzīst par nepieņemamu jebkuru individuālu sūdzību, kas iesniegta saskaņā ar 34.pantu, ja tā uzskata, ka:

(a) sūdzība ir tāda, [...] ar kuru ļaunprātīgi tiek izmantotas individuālās sūdzības iesniegšanas tiesības”

22. Valdība argumentēja, ka iesniedzējs bija tīši izmantojis aizskarošu un nievājošu valodu pret Latvijas valsti un tās institūcijām. Šajā saistībā Valdība vērsa uzmanību uz turpmākajiem iesniedzēja sūdzības veidlapā iekļautajiem izteikumiem:

[*Tulkojums no krievu valodas oriģināla*]

“Drošības policijas darbību būtība, kā to uztver vairāki Latvijas socio-politiskie aktīvisti, ir atspoguļota tās kā vēsturiskā “Iekšlietu ministrijas Politiskās drošības dienesta”, “Iekšlietu ministrijas Politiskās direkcijas” un “Politiskās policijas direktorāta”, kā to Latvijas Republikā dēvēja no 1920.gada līdz 1940.gadā, vēsturiskā mantiniece. Šis raksturojošais pēctecības fakts ir iekļauts Drošības policijas tīmekļa vietnes aprakstā par tās vēsturi [...]; tomēr tas izlaiž faktu, ka pašreizējais Drošības policijas nosaukums sakrīt ar vienas no represīvo institūciju, kas Latvijas Republikas teritorijā darbojās nacistiskās okupācijas laikā, nosaukumu. Iesniedzējs un daudzi citi Latvijas *de facto* etnokrātijas pretinieki neuzskata, ka šī ir vienkārša sakritība, bet skata to nacisma atdzīvināšanas kontekstā, kuras dēļ starptautiskā sabiedrība mūsdienu Latviju vairāku gadu garumā konsekventi kritizē, piemēram, ar ANO Ģenerālās asamblejas rezolūciju ‘*Combating glorification of Nazism, neo-Nazism and other practices that contribute to fuelling contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance*’ palīdzību, skatīt Ģenerālās asamblejas rezolūciju Nr. A/RES/72/156, 2017.gada 19.decembris.”

23. Valdība apgalvoja, ka valsts-atbildētājas politiskās iekārtas dēvēšana par “etnokrātiju”, Latvijas valsts institūcijas salīdzināšana ar nacistiskās Vācijas institūcijām, kuras bija atbildīgas par represijām un zvērībām, ko okupētajā Latvijas teritorijā izdarīja Otrā pasaules kara laikā, Latvijas valsts apvainošana “nacisma atdzimšanā” un nepamatoti apgalvojumi, ka ANO

rezolūcijas būtu bijušas mērķētas uz Latviju (kas bija atklāti nepatīess apgalvojums), bija acīmredzami nepieņemami izskatīšanai pēc būtības un ir uzskatāmi par tiesību iesniegt individuālu sūdzību ļaunprātīgu izmantošanu.

24. Iesniedzējs uzturēja savus apgalvojumus un tos atkārtoja. Viņš argumentēja, ka, mainot Drošības policijas nosaukumu uz “Valsts drošības dienests”, Latvijas institūcijas bija netieši atzinušas saikni starp šo institūciju un nacistiskās Vācijas represīvajām institūcijām okupētajā “Latvijas ģenerālapgabalā” (*Generalbezirk Lettland*). Iesniedzējs apgalvoja, ka ANO Ģenerālās asamblejas rezolūcija bija jāvērtē kā tāda, kas mērķēta uz Latviju; šajā saistībā viņš citēja Eiropas Parlamenta 2018.gada 28.oktobra rezolūcijas ievilkumu par neofašistiskās vardarbības palielināšanos Eiropā 2018/2869(RSP), atbilstoši kuram “katru gadu 16.martā Rīgā leģionāru piemiņas diena pulcē tūkstošiem cilvēku, kas godina latviešus, kuri dienēja *Waffen-SS*”. Attiecībā uz vārdu “etnokrātija” viņš uzskatīja, ka tas ir zinātniski atzīts termins, ko izmanto daudzas zinātniskās publikācijas, un tāpēc to nevarētu uzskatīt par aizskarošu.

25. Tiesa atkārtoti uzsver, ka izteikti aizvainojošu, dusmas izraisošu un draudošu vai provokatīvu izteikumu lietošana no iesniedzēju puses to korespondencē ar Tiesu – neatkarīgi no tā, vai tie vērsti pret valsti-atbildētāju, tās pārstāvi, valsts-atbildētājas institūcijām vai pašu Tiesu, tās tiesnešiem, Sekretariātu vai tā locekļiem – var tikt uzskatīta par tiesību iesniegt sūdzību ļaunprātīgu izmantošanu Konvencijas 35.panta 3.punkta (a) apakšpunkta izpratnē (skatīt, citstarp, *Řehák pret Čehiju* (lēmums), iesniegums Nr.67208/01, 2004.gada 18.maijs; *Miroļubovs un citi pret Latviju*, iesniegums Nr.798/05, 64.rindkopa, 2009.gada 15.septembris, un *Apinis pret Latviju* (lēmums), iesniegums Nr.46549/06, 15.rindkopa, 2011.gada 20.septembris). Vienlaikus šīs lietas apstākļos Tiesa nesaskata pamatu izskatīt šo Valdības sākotnējo iebildumu par tiesību iesniegt sūdzību ļaunprātīgu izmantošanu, jo iesniegums jebkurā gadījumā ir noraidāms turpmāk izklāstīto apsvērumu dēļ.

B. Iespējams Konvencijas 5.panta 1. un 3.punkta pārkāpums

26. Iesniedzējs, atsaucoties uz Konvencijas 5.panta 1. un 3.punktu, sūdzējās, ka viņa aizturēšana un viņam piemērotais apcietinājums nebija balstīts uz pamatotām aizdomām, ka viņš varētu būt izdarījis noziedzīgu nodarījumu, un netika sniegti pietiekami un pamatoti iemesli viņa turpinātai apcietināšanai. Konvencijas 5.pants, ciktāl attiecināms uz izskatāmo lietu, izteikts šādi:

“1. Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt brīvību, izņemot sekojošos gadījumos un likumā noteiktā kārtībā:

...

(c) ja kāda persona tiek likumīgi arestēta vai aizturēta ar nolūku nodot viņu kompetentiem juridiskiem orgāniem, balstoties uz pamatotām aizdomām, ka šī persona ir pārkāpusi likumu, vai ja ir pamatots iemesls uzskatīt par nepieciešamu aizkavēt viņu izdarīt likumpārkāpumu vai nepieļaut viņa bēgšanu pēc likumpārkāpuma izdarīšanas;...

3. Jebkura persona, kas arestēta vai aizturēta saskaņā ar šī panta 1.c. apakšpunktu, ir nekavējoties nododama tiesnesim vai citai amatpersonai, kura saskaņā ar likumu ir pilnvarota realizēt tiesu varu, un ir pakļaujama tiesas procesam saprātīgās laika robežās

LĒMUMS LIETĀ “GAPOŅENKO pret LATVIJU”

vai līdz tiesas procesam atbrīvojama. Atbrīvošanas nosacījums var būt atkarīgs no garantijām par ierašanos tiesā.”

(a) Pušu apsvērumi

27. Attiecībā uz iesniedzējam piemērotā apcietinājuma tiesiskumu Valdība norādīja, ka tas atbilda nacionālajās materiālo un procesuālo tiesību normās noteiktajām prasībām. Nacionālās iestādes varēja sniegt pietiekamas ziņas par faktiem un informāciju, lai izpildītu Tiesas judikatūrā nodibinātā “objektīva novērotāja” testu (tā atsaucās uz *O'Hara pret Apvienoto Karalisti*, iesniegums Nr.37555/97, 34.-35.rindkopa, ECHR 2001-X). Sākotnējā lēmumā par apcietinājuma piemērošanu, kas pieņemts 2018.gada 21.aprīlī, izmeklēšanas tiesnesis atsaucās uz pierādījumiem, ko bija sniedzis Valsts drošības dienests, proti, publikācijām, materiāliem, kas izņemti iesniedzēja dzīvesvietas kratīšanas laikā, un digitālās ekspertīzes pierādījumiem, kas pamatoja saikni starp šiem materiāliem un iesniedzēja lietotiem profiliem un identitātēm dažādās sociālo mediju platformās, tostarp *Facebook*. Turklāt Valdība vērsa uzmanību, ka, lai arī iesniedzējs noliedza savu vainu nacionālā un etniskā naida kurināšanā, viņš atzina, ka bija apskatīto komentāru autors un publicētājs. Šajā saistībā Valdība uzsvēra atšķirību starp šo lietu un lietu *Urtāns pret Latviju* (iesniegums Nr.16858/11, 2014.gada 28.oktobris), kurā iesniedzējs skaidri noliedza, ka būtu veicis darbības, par kurām viņš bija apsūdzēts. Izmeklēšanas tiesnesis izpildīja savu pienākumu sniegt pietiekamus un pamatotus iemeslus apcietinājuma piemērošanai (papildus pamatotu aizdomu esībai), pirmajā lēmumā piemērojot apcietinājumu. Izskatāmajā lietā tiesnesis pieņēma vienu no pamatiem, kurus bija izvirzījušas tiesībsargājošās iestādes, proti, ka savstarpēji atbalstošu faktu vienlaicīga pastāvēšana norādīja, ka iesniedzējs, pret kuru bija ierosināti vēl divi kriminālprocesi par līdzīgiem faktiem, varētu atkārtoti izdarīt noziedzīgu nodarījumu.

28. Papildus Valdība vērsa uzmanību, ka iesniedzēju turēja aizdomās un vēlāk apsūdzēja par sevišķi smagu noziegumu izdarīšanu, kas papildus naida kurināšanai bija vērsti pret Latvijas neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību. Atsaucoties uz mainīgajiem apstākļiem Eiropā un nesenākajiem izaicinājumiem demokrātisku valstu nacionālajai drošībai, Valdība aicināja Tiesu “izmantot tās dinamisko pieeju, pielāgojot procesuālās garantijas pašreizējās situācijas gaismā, jo īpaši ņemot vērā demokrātiskas Eiropas valsts ideālu un vērtību aizsardzību pret plašu un sistēmisku naidīgu informācijas kampaņu izplatīšanu, kas veido būtisku daļu no nekonvencionāla hibrīdapdraudējuma, ko dažādi izpildītāji izmanto dažādos līmeņos – sociālā, politiskā, informācijas izplatīšanas līmenī.”

29. Iesniedzējs uzturēja savu nostāju, ka izmeklēšanas tiesneša sniegtais pamatojums, lai attaisnotu nepieciešamību viņam piemērot apcietinājumu, nebija pietiekams. Iesniedzēja ieskatā, darbības, par kurām viņu apsūdzēja, proti, publikācijas *Facebook* profilā, bija likumīgs veids, kādā viņš izmantoja savu izteiksmes brīvību, jo īpaši ņemot vērā viņa kā politiska aktīvista lomu.

(b) Tiesas vērtējums

30. Konvencijas 5.panta 1.(c) punkts jālasa kopsakarā ar 5.panta 3.punktu, kas kopā veido vienu veselumu (skatīt *Urtāns*, citēts iepriekš,

29.rindkopa). Tiesa atsaucas uz vispārīgajiem Konvencijas 5.panta 1.(c) punkta principiem attiecībā uz “pamatotām aizdomām” kā pamatojumu sākotnējā apcietinājuma piemērošanai, apkopots *Selahattin Demirtaş pret Turciju (Nr.2)* [Lielā palāta] (iesniegums Nr.14305/17, 311.-321.rindkopa, 2020.gada 22.decembris), un attiecībā uz Konvencijas 5.panta 3.punktu par pamatojumu turpmāka apcietinājuma piemērošanai, kā izskaidrots lietā *Buzadji pret Moldovu* [Lielā palāta] (iesniegums Nr.23755/07, 87.-91.rindkopa, 2016.gada 5.jūlijs), un *Merabishvili pret Gruziju* [Lielā palāta] (iesniegums Nr.72508/13, 222.-225.rindkopa, 2017.gada 28.novembris).

31. Pievērsoties izskatāmajai lietai, Tiesa atzīmē, ka 2018.gada 21.aprīlī izmeklēšanas tiesnesis secināja un 2018.gada 27.aprīlī Rīgas apgabaltiesa piekrita, ka bija “pamatotas aizdomas”, ka, publicējot virkni ierakstu Facebook, iesniedzējs ir izdarījis noziegumus, par kuru izdarīšanu viņu turēja aizdomās, proti, “darbības, kas vērstas pret valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo integritāti, valsts varu vai valsts iekārtu Latvijas Republikas Satversmē neparedzētā veidā” un “izraisījis nacionālo, etnisko vai reliģisko naidu, izmantojot automatizētu datu apstrādes sistēmu”. Šajā saistībā Tiesa pievērs īpašu uzmanību apstāklim, ka iesniedzējs nekad nenoliedza, ka viņš rakstīja un publicēja minētos ierakstus; vienīgais strīdus aspekts bija to juridiskais izvērtējums. Secināms, ka Rīgas apgabaltiesa nodibināja “pamatotu aizdomu” pret iesniedzēju esību ar tādiem pierādījumiem, kā kratīšanas protokoli, dokumentu kopijas un iesniedzēja paša izteikumi (skatīt 8.rindkopu iepriekš). Nepastāvot norādēm par iespējamu patvaļu, Tiesa ir apmierināta, ka šajā lietā bija pietiekami objektīvie elementi, kas varēja novest objektīvu novērotāju pie uzskata, ka iesniedzējs varētu būt izdarījis nodarījumus atbilstoši iestāžu apgalvotajam (skatīt, piemēram, *Selahattin Demirtaş pret Turciju (Nr.2)*, citēts iepriekš, 322.rindkopa).

32. Turklāt Tiesa atgādina, ka prasība tiesai sniegt pamatotus un pietiekamus iemeslus apcietinājuma piemērošanai – papildus pamatotu aizdomu klātbūtnei – ir piemērojama jau pirmā lēmuma, ar kuru piemērots apcietinājums, brīdī, tas ir, “nekavējoties” pēc aizturēšanas (skatīt *Buzadji*, citēts iepriekš, 102.rindkopa). Atkārtota noziedzīga nodarījuma izdarīšanas risks, uz ko Rīgas apgabaltiesa atsaucās kā uz vienīgo pamatojumu apcietinājuma piemērošanai, ir viens no pamatiem, ko Tiesa atzinusi par pieņemamiem (turpat, 88.rindkopa). Tiesa atzīmē, ka šis pamats apcietinājuma piemērošanai nav pielāgots vispārējai prevencijas politikai pret indivīdiem, kas rada apdraudējumu to pastāvīgās noslieces uz noziedzību dēļ; tas ļauj valstīm novērst tikai konkrētu un specifisku noziedzīgu nodarījumu (skatīt *Urtāns*, citēts iepriekš, 33.rindkopa). Šīs lietas specifiskajos apstākļos, ņemot vērā noziedzīgo nodarījumu, par kuru izdarīšanu iesniedzēju turēja aizdomās, dabu (naida kurināšana un darbības, kas vērstas pret dalībvalsts valstisko neatkarību, suverenitāti un teritoriālo integritāti, kas, iespējams, izdarīti virknes tiešsaistes publikāciju rezultātā) un Tiesas rīcībā esošos lietas materiālus, Tiesa Rīgas apgabaltiesas pamatojumā nesaskata nekādu patvaļu. Līdz ar to tā secina, ka iesniedzēja aizturēšanā un sākotnējā apcietinājuma piemērošanā nav saskatāms Konvencijas 5.panta 1.punkta pārkāpums.

33. Attiecībā uz Konvencijas 5.panta 3.punktā paredzētajām garantijām Tiesa uzskata, ka šīs normas piemērošanas mērķiem jāņem vērā laiks no 2018.gada 20.aprīļa, kad iesniedzēju aizturēja, līdz 2018.gada 23.augustam,

kad izmeklēšanas tiesnesis viņu atbrīvoja (skatīt *Selahattin Demirtaş*, citēts iepriekš, 290.rindkopa). Iesniedzējam piemērotais apcietinājums tādējādi ilga četrus mēnešus un trīs dienas. Tiesa atzīmē, ka puses nav iesniegušas tai izmeklēšanas tiesneša 2018.gada 21.jūnija lēmuma kopiju, ar kuru iesniedzējam piemērotais apcietinājums pagarināts pirmo reizi (skatīt 10.rindkopu iepriekš); tāpēc tā nevar noskaidrot, vai tiesnesis atsaucās uz jauno apsūdzību, kas iesniedzējam bija celta divas dienas agrāk par “palīdzību ārvalstij pret Latvijas Republiku vērstā darbībā” saistībā ar viņa kontaktēšanos ar kādreizējo Krievijas diplomātu (skatīt 9.rindkopu iepriekš) un vai šī apsūdzība tika minēta kā papildu apsvēruma apcietinājuma piemērošanai. Tomēr 2018.gada 23.augustā, īstenojot periodisko apcietinājuma kontroli, izmeklēšanas tiesnesis lēma, ka, ņemot vērā izmeklēšanas iestāžu apsvērumus, iespēja, ka iesniedzējs varētu atkārtoti izdarīt noziedzīgu nodarījumu, vairs nebija pietiekams pamats, un iesniedzēju atbrīvoja (skatīt 12.rindkopu iepriekš). Ievērojot noziedzīgo nodarījumu, par kuriem iesniedzējam sākotnēji piemēroja apcietinājumu, dabu, salīdzinot šo apcietinājuma piemērošanas laiku, kā arī atzīmējot, ka iesniedzējs nekad nav apgalvojis, ka izmeklēšanas iestādes nebūtu ievērojušas īpašu rūpību, Tiesa ir apmierināta, ka pienākums atbrīvot personu tiesvedības laikā iesniedzēja lietā ir izpildīts (skatīt, *mutatis mutandis*, *Fenech pret Maltu* (lēmums), iesniegums Nr.19090/20, 93.-97.rindkopa, 2021.gada 23.marts).

34. Līdz ar to šī iesnieguma daļa ir acīmredzami nepamatota un ir noraidāma atbilstoši Konvencijas 35.panta 3.punkta (a) apakšpunktam un 4.punktam.

C. Konvencijas 10.panta iespējams pārkāpums

35. Iesniedzējs uzskatīja, ka viņam piemērotais apcietinājums radīja arī Konvencijas 10.panta pārkāpumu. Ciktāl attiecināms uz izskatāmo lietu, 10.pants izteikts šādi:

“1. Ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no sabiedrisko institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. ...

2. Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai morāli, aizsargātu citu cilvēku reputāciju vai tiesības, nepieļautu konfidencialas informācijas izpaušanu vai lai saglabātu tiesas autoritāti un objektivitāti.”

(a) Pušu apsvērumi

36. Valdība uzskatīja, ka iesniedzēja tiešsaistē publicētie ieraksti būtu uzskatāmi par darbību, kas ir vērsta uz Konvencijā garantēto tiesību iznīcināšanu, un tādējādi atbilstoši Konvencijas 17.pantam nebauda Konvencijas 10.panta aizsardzību; attiecīgi, tā aicināja Tiesu noraidīt šo sūdzību kā neatbilstošu Konvencijas materiāltiesiskajam tvērumam. Alternatīvi Valdība argumentēja, ka nav notikusi iejaukšanās iesniedzēja Konvencijas 10.pantā garantētajās tiesībās. Tā norādīja, ka, ņemot vērā apcietinājuma dabu, tam, protams, bija ierobežojošs raksturs attiecībā uz

noteiktām Konvencijā garantētajām tiesībām un brīvībām; it īpaši, ierobežojums apcietinātai personai pilnībā īstenot tās tiesības neierobežoti izplatīt informāciju un idejas bija neizbēgama brīvības atņemšanas daļa. Lai arī, patiesi, iesniedzējam, kamēr viņš bija apcietināts, nebija iespējas publicēt informāciju sociālajos medijos, viņam saglabājās citi komunikācijas līdzekļi, piemēram, saziņa ar pasta starpniecību.

37. Iesniedzējs atbildēja, ka Konvencijas 17.pants nav piemērojams viņa lietā, jo viņš nekad nebija aicinājis graut cilvēktiesības vai pamatbrīvības; tieši pretēji, viņš vienmēr kritizējis Latvijas institūcijas par Latvijā dzīvojošās krievu valodā runājošās kopienas tiesību neievērošanu un šādā nolūkā pat sadarbojies ar dažādām starptautiskajām organizācijām. Attiecībā uz sūdzību būtību iesniedzējs apgalvoja, ka viņam piemērotais apcietinājums kā tāds ir uzskatāms par vēršanos pret viņu kā pret cilvēktiesību aizstāvi un mēģinājumu apspiest kritiku valdības politikām.

(b) Tiesas vērtējums

38. Konvencijas 17.pants ir izteikts šādi:

“Nekas no šajā Konvencijā minētā nevar tikt iztulkots kā jebkādas valsts, grupas vai personas jebkādas tiesības iesaistīties jebkurā darbībā vai veikt jebkuru darbību, kuras mērķis ir likvidēt jebkuras no šeit minētajām tiesībām un brīvībām vai ierobežot tās lielākā mērā nekā tas noteikts šajā Konvencijā.”

39. Tiesa atgādina, ka 17.pants ir piemērojams tikai ārkārtējos izņēmuma gadījumos (skatīt *Paksas pret Lietuvu* [Lielā palāta], iesniegums Nr.34932/04, 87.rindkopa, ECHR 2011 (izvilkumi)). Lietās, kas skar Konvencijas 10.pantu, to var piemērot tikai tad, ja ir acīmredzami skaidrs, ka apstrīdētie izteikumi novirzās no šīs normas patiesā mērķa, izmantojot izteiksmes brīvību mērķiem, kas acīmredzami ir pretrunā Konvencijā aizsargātajām vērtībām (skatīt *Perinçek pret Šveici* [Lielā palāta], iesniegums Nr.27510/08, 114.rindkopa, ECHR 2015 (izvilkumi)). Izskatāmajā lietā Tiesa neuzskata par nepieciešamu izlemt jautājumu par 17.panta piemērošanu, jo sūdzība jebkurā gadījumā ir noraidāma turpmāko iemeslu dēļ.

40. Attiecībā uz iesniedzēja sūdzību, ka viņam piemērotais apcietinājums bija atriebība par viņa sabiedriskajām un politiskajām aktivitātēm, īstenojot izteiksmes brīvību, Tiesa jau vairākkārt ir atzinusi, ka noteiktos apstākļos, kam ir atturoša ietekme (*chilling effect*) uz izteiksmes brīvību, šīm personām – personām, kas notiesātas ar galīgo spriedumu, – var rasties iespējama izteiksmes brīvības pārkāpuma upura statuss (skatīt, piemēram, *Dink pret Turciju*, iesniegumi Nrs.2668/07 un četri citi, 105.rindkopa, 2010.gada 14.septembris; *Altuğ Taner Akçam pret Turciju*, iesniegums Nr.27520/07, 70.-75.rindkopa, 2011.gada 25.oktobris; *Nedim Şener pret Turciju*, iesniegums Nr.38270/11, 94.rindkopa, 2014.gada 8.jūlijs; *Ragıp Zarakolu pret Turciju*, Nr.15064/12, 73.rindkopa, 2020.gada 15.septembris; *Sabuncu un citi pret. Turciju*, iesniegums Nr.23199/17, 223.rindkopa, 2020.gada 10.novembris; un *Tuncer Bakırhan pret Turciju*, iesniegums Nr.31417/19, 70.rindkopa, 2021.gada 16.septembris). Tāpat Tiesa iepriekš ir atzinusi, ka pirmstiesas apcietinājuma piemērošana saistībā ar apsūdzību par izteikumiem vai cita veida izteiksmi, kas nav pamatota ar pamatotām aizdomām, ka izdarīts noziedzīgs nodarījums Konvencijas 5.panta 1.punkta (c) apakšpunkta izpratnē, radīja arī 10.panta pārkāpumu, atzīmējot,

ka personai piemērotais apcietinājums bija radījis iejaukšanos, kam nebija likumā noteikta pamata Konvencijas 10.panta 2.punkta izpratnē (skatīt *Ragıp Zarakolu*, citēts iepriekš, 75. un 79.rindkopa, un *Sabuncu un citi*, citēts iepriekš, 226. un 230.rindkopa).

41. Izskatāmajā lietā Tiesa uzskata, ka iesniedzējam piemērotais apcietinājums radīja iejaukšanos viņa Konvencijas 10.pantā garantētajās tiesībās. Tomēr, pretēji iepriekš apskatītajām Turcijas lietām, Tiesa jau ir secinājusi, ka šis apcietinājums atbilda Konvencijas 5.panta 1.punkta prasībām, tostarp konstatējot pamatotu aizdomu, ka iesniedzējs ar savām publikācijām un izteikumiem varētu būt kurinājis naidu un veicis darbības, kas vērstas pret valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību un valsts iekārtu antikonstitucionālā veidā; tā ir secinājusi arī to, ka, atsaucoties uz risku, ka iesniedzējs varētu atkārtoti izdarīt līdzīgus nodarījumus, pamatojot apcietinājuma piemērošanu, Rīgas apgabaltiesa nerīkojās patvaļīgi (skatīt 31.-32.rindkopu iepriekš). Šādos apstākļos Tiesa secina, ka apstrīdētā iejaukšanās bija noteikta ar likumu un vērsta uz vismaz viena Konvencijas 10.panta 2.punktā uzskaitītā leģitīmā mērķa sasniegšanu, proti, “nepieļautu nekārtības vai noziegumus”.

42. Pievēršoties šīs iejaukšanās samērīgumam, Tiesa atgādina, ka viens no demokrātiju raksturojošajiem elementiem ir tās sniegtā iespēja risināt problēmas publiskā debatē un tas, ka jebkuram pasākumam būtu jābūt vērstam uz demokrātiskās iekārtas aizsardzību no draudiem tai un jāveic ikviens pasākums, lai aizsargātu tādas demokrātiskas sabiedrības vērtības kā plurālisms, iecietība, atvērtība dažādajam. Šo iemeslu dēļ valdību kritizēšanai un tādas informācijas, kas valsts līderiem varētu šķist valsts intereses apdraudoša, publicēšanai principā nevajadzētu piesaistīt apsūdzības par sevišķi smagiem noziegumiem, kā piemēram, piederībai teroristiskām organizācijām vai atbalstam tām, mēģinājumiem gāzt valdību vai valsts konstitucionālo iekārtu vai terorisma propagandas izplatīšanai. Pat ja šādas nopietnas apsūdzības ir izvirzītas, pirmstiesas apcietinājums būtu piemērojams izņēmuma gadījumos kā galējais līdzeklis, kad visi citi pasākumi ir izrādījušies nespējīgi pilnībā nodrošināt pareizu procesa virzību. Šajā saistībā Tiesa iepriekš ir secinājusi, ka pirmstiesas apcietinājuma piemērošana personai par kritizējošu viedokļu izplatīšanu rada virkni nelabvēlīgu seku gan apcietinātajām personām pašām, gan sabiedrībai kopumā, jo ar brīvības atņemšanu saistīta līdzekļa piemērošana nenovēršami radīs atturošu efektu izteiksmes brīvībai, iebiedējot pilsonisko sabiedrību un apklusinot pretējos viedokļus, pat ja apcietināto personu vēlāk attaisno (skatīt *Mehmet Hasan Altan pret Turciju*, iesniegums Nr.13237/17, 210.-212.rindkopa, 2018.gada 20.marts, un *Şahin Alpay pret Turciju*, iesniegums Nr.16538/17, 180.-182.rindkopa, 2018.gada 20.marts).

43. Pievēršoties vispārējam kontekstam un izskatāmās lietas apstākļiem, Tiesa uzskata, ka tie būtiski atšķiras no tiem, kas apskatīti iepriekš minētajās Turcijas lietās. Pirmkārt, nemēģinot vērtēt iespējamās nākotnes sūdzības par Konvencijas 10.pantu būtību (skatīt 44.rindkopu zemāk), Tiesa atzīmē īpaši jūtīgo socio-politisko kontekstu, kas ir iesniedzēja publikāciju pamatā. Secināms, ka savos secīgi publicētajos ierakstos *Facebook* iesniedzējs izteicās, cita starpā, par it kā neizbēgamu vardarbīgu konfliktu starp Latvijas valsti un tajā dzīvojošo krievu valodā runājošo kopienu un starptautisku

bruņotu konfliktu, kas pāraugtu atomkarā starp NATO dalībvalstīm (ieskaitot Latviju) un Krievijas Federāciju. Šajā saistībā Tiesa nevar ignorēt faktu, ka Latvija ir Krievijas, kas lietas faktisko apstākļu laikā, jau bija iebrukusi Gruzijas teritorijās (skatīt *Gruzija pret Krieviju* (II) [Lielā palātā], iesniegums Nr.38263/08, 36.-39.rindkopa, 2021.gada 21.janvāris) un ieguvusi militāru un politisku kontroli pār vairākām Ukrainas teritorijas daļām (skatīt *Ukraina pret Krieviju (Krima)* (lēmums) [Lielā palāta], iesniegumi Nrs.20958/14 un 38334/18, 315.-349.rindkopa, 2020.gada 16.decembris, un *Ukraina un Nīderlande pret Krieviju* (lēmums) [Lielā palāta], iesniegumi Nrs.8019/16, 43800/14 un 28525/20, 690.-697.rindkopa, 2022.gada 30.novembris), kaimiņvalsts. Šādos apstākļos būtu jāatzīmē, ka Rīgas apgabaltiesa lēmumā par apcietinājuma piemērošanu kā pamatojumu tieši norādīja nepieciešamību novērst līdzīgu publikāciju, kas pirmšķietami atbilstoši nacionālajām tiesību normām uzskatāmi par smagiem noziegumiem, kas vērsti pret būtisku valsts konstitucionālās iekārtas daļu un publicētas tīmeklī, tādējādi kļūstot pieejamas plašai auditorijai, atkārtotā (skatīt, *mutatis mutandis*, *Savva Terentyev pret Krieviju*, iesniegums Nr.10692/09, 79.rindkopa, 2018.gada 28.augusts). Tiesas ieskatā, ņemot vērā šīs lietas specifiskos apstākļus, kas jāskata to kopumā (skatīt 5.-9.rindkopu iepriekš), šis pamats nešķiet patvaļīgs vai acīmredzami nepamatots. Otrkārt, Tiesa piešķir īpašu nozīmi salīdzinoši īsajam laikam, kurā piemēroja apcietinājumu (četri mēneši un trīs dienas; salīdzināt un kontrastēt ar *Mehmet Hasan Altan*, citēts iepriekš, 198.rindkopa, *Tuncer Bakırhan*, citēts iepriekš, 78.rindkopa, un *Öğreten un Kanaat pret Turciju*, iesniegumi Nrs.42201/17 un 42212/17, 114.rindkopa, 2021.gada 18.maijs), periodiskai tiesas kontrolei, kas tika nodrošināta, kā arī apstāklim, ka iesniedzēju atbrīvoja nekavējoties pēc izmeklēšanas tiesneša lēmuma, ka apcietinājums vairs nav pamatots. Šādos apstākļos Tiesa ir gatava pieņemt, ka iejaukšanās bija nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā, lai sasniegtu leģitīmo mērķi. Tādēļ šī iesniedzēja sūdzības daļa ir acīmredzami nepamatota Konvencijas 35.panta 3.punkta (a) apakšpunkta izpratnē.

44. Tiktāl, cik iesniedzējs apšauba pret viņa izvirzīto apsūdzību pamatotību, kā arī balstoties uz informāciju, ko ir sniegušas puses, Tiesa atzīmē, ka tās nav sniegušas nekādu informāciju par turpmāko lietas gaitu pēc 2019.gada (skatīt 13.rindkopu iepriekš). Tādēļ Tiesa pieņem, ka kriminālprocess, kas saistīts ar izskatāmo lietu, joprojām ir izskatīšanā pirmās instances tiesā un iesniedzējs pašreiz nav notiesāts par noziedzīgu nodarījumu šajā lietā. Tādā gadījumā šī iesniedzēja sūdzības daļa ir gan pāragra, gan acīmredzami nepamatota Konvencijas 35.panta 3.punkta (a) apakšpunkta izpratnē.

45. Visbeidzot, ciktāl iesniedzēja sūdzība par Konvencijas 10.panta iespējamu pārkāpumu var tikt saprasta kā saistīta ar viņa nespēju apcietinājuma laikā izmantot sociālo mediju platformas un publicēties tajās, kā arī izplatīt savas idejas plašākai sabiedrībai tādā veidā un apjomā, kādā viņš to vēlējas, Tiesa sākumā atgādina, ka apcietinājums neizbēgami rada noteiktus ierobežojumus attiecībā uz noteiktām brīvībām un apcietinātās personas saziņa ar ārpusauli ierobežošana var būt nepieciešama un pati par sevi nav pretrunā ar Konvenciju. Turklāt Konvencijas 10.pantu nevar interpretēt tādējādi, ka tas radītu vispārīgu pienākumu nodrošināt ieslodzītajiem pieeju tīmeklim vai noteiktām tīmekļa vietnēm (skatīt *Kalda*

LĒMUMS LIETĀ “GAPOŅENKO pret LATVIJU”

pret Igauniju, iesniegums Nr.17429/10, 45.rindkopa, 2016.gada 19.janvāris; *Jankovskis pret Lietuvu*, iesniegums Nr.21575/08, 55.rindkopa, 2017.gada 17.janvāris, un, *mutatis mutandis*, attiecībā uz Konvencijas 8.pantu, *Khoroshenko pret Krieviju* [Lielā palāta], iesniegums Nr.41418/04, 106. un 123.rindkopa, ECHR 2015, un *Subaşı un citi pret Turciju*, iesniegumi Nrs.3468/20 un 18 citi, 77.rindkopa, 2022.gada 6.decembris). Patiesi, noteiktos gadījumos ierobežojums ieslodzītajam izmantot tīmekli var radīt iejaukšanos viņa tiesībās iegūt informāciju, ko aizsargā 10.pants (skatīt *Kalda* un *Jankovskis*, citēti iepriekš, *ibid.*). Tomēr šajā lietā iesniedzējs nav norādījis uz nevienu gadījumu, kad viņš būtu lūdzis piekļuvi tīmeklim un ieslodzījuma vietas pārvalde to būtu viņam liegusi. Vēl jo vairāk, atbilstoši Konvencijas 35.panta 1.punktam Tiesa var izskatīt jautājumu tikai pēc tam, kad ir izsmelti visi nacionālie tiesību aizsardzības līdzekļi. No lietas materiāliem nav secināms, ka iesniedzējs nacionālajām iestādēm būtu sniedzis kādas sūdzības par iespējamajiem ierobežojumiem viņa saziņai ar ārpasauli.

46. Līdz ar to šī iesnieguma daļa ir jānoraida atbilstoši Konvencijas 35.panta 1.punktam un 3.punkta (a) apakšpunktam un 4.punktam.

Šo iemeslu dēļ Tiesa ar balsu vairākumu

Atzīst iesniegumu par noraidāmu.

Sagatavots angļu valodā un paziņots rakstveidā 2023.gada 15.jūnijā.

Victor Soloveytchik
nodaļas sekretārs

Lado Chanturia
priekšsēdētājs